

Kwal op het strand van de geschiedenis

‘Doe normaal of ga weg.’ Dat was de boodschap van premier Rutte aan alle Nederlanders in een paginagrote advertentie in verschillende kranten, acht weken voor de Tweede Kamerverkiezingen. En toen kon ook Asscher niet achterblijven. Bij het uitkomen van deze *Kleio* zijn de verkiezingen inmiddels twee weken achter de rug. Ik voorspel dat we Rutte de eerste jaren niet meer op soortgelijke uitspraken kunnen betrappen. Maar het verschijnsel dat we aanduiden met de term ‘populisme’, zal minder snel verdwijnen dan veel verkiezings-slogans. Als het over populisme gaat, wordt door journalisten, politici en denkers snel en vaak de verbinding gelegd met de staat van onze democratie. En dan vallen er zware woorden, zoals crisis, bedreiging, boosheid en wantrouwen. Ze zouden het bestel aantasten als betonrot. Nu gaat er nauwelijks een decennium voorbij of ‘de crisis van de democratie’ wordt uitgeroepen. Dat zijn te grote woorden. Maar we kunnen ook niet onze neus snuiten en daarmee de vraag, de kwestie, als afgedaan beschouwen. Het populisme is een prachtonderwerp voor het geschiedenisonderwijs: wat is populisme, waar komt het vandaan, waar zien we het meer in

de geschiedenis, waarom doet het zich in onze tijd (weer) voor, hoe moeten we het verschijnsel verklaren? Het onderwerp is een ideale oefening in burgerschapsvorming. Een hedendaags vraagstuk wordt bij geschiedenis vanuit het verleden benaderd en verklaard. Het populisme is een schoolvoorbeeld van een historische kwestie. Aan de hand van historische en hedendaagse vragen die betekenis hebben voor leerlingen, leren leerlingen op basis van historisch denken en redeneren, verbindingen te leggen tussen verleden, heden en toekomst. Vanuit de geschiedenis leren ze dat populisme vele gezichten heeft. Er is echter geen beginselverklaring, waarin je de grondslagen van het populisme leert kennen. Vaak is en blijft onduidelijk, waar de populistten precies voor staan. In ieder geval deinen ze mee op de golven van de tijdgeest. Laten docenten ervoor passen deze tijdgeest van ‘boosheidsoogst’ op één hoop te gooien. ‘Haat zaaien, demoniseren, pleur op, het dikke ik, nepparlement en het eigen volk eerst’ hebben verschillende achtergronden. Laat leerlingen hiernaar op zoek gaan. Gewapend met kennis en vaardigheden om onderscheid te maken tussen feit en mening en het besef van tijd- en standplaatsgebondenheid, leren ze snel af om te beginnen met oordelen. Toegegeven, het oogt niet spectaculair, maar ook het onderzoek naar het verschijnsel populisme begint met het onderscheiden en inventariseren van aspecten van economische aard, gevoelens en opvattingen van identitaire aard en narcistische boosheid die het recht claimt op onmiddellijke behoeftebevrediging. Het populisme is een ideaal vehikel om met gebruik van de kernconcepten volk en elite, de gecompliceerde werkelijkheid te

‘Het populisme is een schoolvoorbeeld van een historische kwestie’

Ton van der Schans is voorzitter van de VGN. Hij werkt als docent geschiedenis op de Driestar Hogeschool (pabo) in Gouda.

reduceren tot simpele oneliners. De vraag naar historische parallellie is onontkoombaar. En aan het eind van de geschiedenisles is het tijd voor oordeelsvorming. Mijn mening is, dat populisme en fascisme veel overeenkomsten hebben, waarbij het antipluralisme de meest opvallende is. Op het beslissende criterium verschillen ze echter van inhoud: het populisme kent geen verheerlijking van geweld. Het is wel een kwal op het strand van de geschiedenis, waar je beste met een boog omheen kunt lopen. ■